HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

המקנא פרק ראשון סוטה ה.

אפילו עושה צדקה בסתר דכתיב (ג) [1] **מתן בסתר יכפה אף וגו' לא ינקה מדינה של גיהנם אזהרה לגסי הרוח מנין אמר רבא אמר זעירי** [2] **שמעו והאזינו אל תגבהו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא** [3] **ורם לבבך ושכחת וכתיב** [4] **השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך וכדרבי אבין אמר רבי אילעא** (ד) **דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה דרש רב עוירא זמנין אמר לה משמיה דרב אסי וזמנין אמר לה משמיה דרב אמי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט שנאמר** [5] **רומו מעט ושמא תאמר ישנו בעולם ת"ל ואיננו ואם חוזר בו נאסף בזמנו כאברהם אבינו שנאמר והומכו ככל יקפצון כאברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו** [6] **בכל** [7] **מכל** [8] **כל ואם לאו** [5] **וכראש שבולת ימלו מאי וכראש שבולת רב הונא ורב חסדא חד אמר כי סאסא דשיבלתא וחד אמר כשיבולת עצמה בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבלתא היינו דכתיב וכראש שבולת אלא למאן דאמר כי שובלתא עצמה מאי וכראש שבולת אמר רב אסי וכן תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה גבוהה הוא מלקט:**

[9] **ואת דכא ושפל רוח רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה א"ר אלעזר כל אדם שיש** (ה) **בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשירה כתיב הכא** [10] **ורמי הקומה גדועים וכתיב התם** [11] **ואשיריהם תגדעון וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער שנא'** [12] **הקיצו ורננו שכני עפר** (ו) **שכבי בעפר לא נאמר אלא שכני עפר מי שנעשה שכן לעפר בחייו ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו שנאמר** [13] **וגבוה ממרחק יידע רש רב עוירא ואיתימא רבי אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם** (ז) **גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל אבל מדת הקב"ה אינו כן הוא גבוה ורואה את השפל שנא' כי רם ה' ושפל יראה אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא'** [14] **מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל איכא דמתני להא אמספרי לשון הרע שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית א"ר אלכסנדרי כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימעא עוכרתו שנאמר** [15] **והרשעים כים נגרש ומה ים שיש בו כמה רביעיות רוח קימעא עוכרתו אדם שאין בו אלא** (ח) **רביעית** (ט) **אחת עאכ"ו א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמנית א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסא דשיבולתא אמר רבא** [א] **בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה א"ר נחמן בר יצחק** [ב] **לא מינה ולא מקצתה מי זוטר דכתיב ביה** [16] **תועבת ה' כל גבה לב אמר חזקיה אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו בבשר שנא'** [17] **והיה מדי חדש בחדשו [וגו'] יבא כל בשר להשתחוות וגו' א"ר זירא בשר כתיב ביה** [18] **ונרפא אדם לא כתיב ביה ונרפא א"ר יוחנן אד"ם א"פר ד"ם מ"רה בש"ר ב"ושה ס"רוחה ר"מה איכא דאמרי שאול דכתיב בשין א"ר אשי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת שנאמר**

כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער. תימה ממאי לא **תמיד** הלי **במשנת חלק והא לעמר פרק בתרא** (דף קיג.) **מתיס שמחו"ל לזין מייס ותו גרסינן התם ע"ה לזין מייס** ולא **ת"ח יהו מלמידי חכמים ומלוי** (ו) **רציות מלינו בתגדה** (ז) **שמזין מייס לעולם הבא. תוס' ר"י: אדם שאין בו אלא רביעית דם.** [ח] פר"ח הוא דס הלוט שממנו משמית הלב לזין בו אלא משקל כ"ה סלעים שהיא רביעית הלוג[ט]: הס

אפילו עושה צדקה בסתר דכתיב (ג) [1] **מתן בסתר יכפה אף וגו' לא ינקה מדינה של גיהנם אזהרה לגסי הרוח מנין אמר רבא אמר זעירי** [2] **שמעו והאזינו אל תגבהו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא** [3] **ורם לבבך ושכחת וכתיב** [4] **השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך וכדרבי אבין אמר רבי אילעא** (ד) **דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה דרש רב עוירא זמנין אמר לה משמיה דרב אסי וזמנין אמר לה משמיה דרב אמי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט שנאמר** [5] **רומו מעט ושמא תאמר ישנו בעולם ת"ל ואיננו ואם חוזר בו נאסף בזמנו כאברהם אבינו שנאמר והומכו ככל יקפצון כאברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו** [6] **בכל** [7] **מכל** [8] **כל ואם לאו** [5] **וכראש שבולת ימלו מאי וכראש שבולת רב הונא ורב חסדא חד אמר כי סאסא דשיבלתא וחד אמר כשיבולת עצמה בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבלתא היינו דכתיב וכראש שבולת אלא למאן דאמר כי שובלתא עצמה מאי וכראש שבולת אמר רב אסי וכן תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה גבוהה הוא מלקט:**

[9] **ואת דכא ושפל רוח רב הונא ורב חסדא חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא ומסתברא כמ"ד אני את דכא שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני** (ה) **(והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה) א"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדעו כאשירה כתיב הכא** [10] **ורמי הקומה גדועים וכתיב התם** [11] **ואשיריהם תגדעון וא"ר אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער שנא'** [12] **הקיצו ורננו שכני עפר** (ו) **שכבי בעפר לא נאמר אלא שכני עפר מי שנעשה שכן לעפר בחייו ואמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו שנאמר** [13] **וגבוה ממרחק יידע רש רב עוירא ואיתימא רבי אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם** (ז) **גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל אבל מדת הקב"ה אינו כן הוא גבוה ורואה את השפל שנא' כי רם ה' ושפל יראה אמר רב חסדא ואיתימא מר עוקבא כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנא'** [14] **מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו לא אוכל איכא דמתני להא אמספרי לשון הרע שנא' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית א"ר אלכסנדרי כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קימעא עוכרתו שנאמר** [15] **והרשעים כים נגרש ומה ים שיש בו כמה רביעיות רוח קימעא עוכרתו אדם שאין בו אלא** (ח) **רביעית** (ט) **אחת עאכ"ו א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמנית א"ר הונא בריה דרב יהושע ומעטרא ליה כי סאסא דשיבולתא אמר רבא** [א] **בשמתא דאית ביה ובשמתא דלית ביה א"ר נחמן בר יצחק** [ב] **לא מינה ולא מקצתה מי זוטר דכתיב ביה** [16] **תועבת ה' כל גבה לב אמר חזקיה אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים לבו בבשר שנא'** [17] **והיה מדי חדש בחדשו [וגו'] יבא כל בשר להשתחוות וגו' א"ר זירא בשר כתיב ביה** [18] **ונרפא אדם לא כתיב ביה ונרפא א"ר יוחנן אד"ם א"פר ד"ם מ"רה בש"ר ב"ושה ס"רוחה ר"מה איכא דאמרי שאול דכתיב בשין א"ר אשי כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף נפחת שנאמר**

ולשאת

מסקנ קטן הוא והיינו (ה) עוכלא(ם). כלומר לריך שיהיה בו מעט גאוה שלא יהו קלי הדעת מסתוללין בו ויהא דבריו מתקבלין עליהן בעל כרחם: **ומעטרא ליה כי סאסא דשיבולתא.** גסות מועט נאה והוגנת לו לתלמיד חכם ומעטרתו כסאסא המעטרת את השבולת: **בשמתא דלית ביה.** גסות הדוח: **ובשמתא דאית ביה.** גסות פורתא לפי שאין בני עירו יכולים ממנו ואין בו כח להוכיחם: **לא ממנה ולא ממקצתה.** לא יחפון אדם לא בכולה ולא במקלתה דמי זוטר מאי דקרי ליה קרא תועבת ה': **בשר כתיב ביה ונרפא.** כאדם שהוא קשה: **להשתחוות.** להתפלל. פותח שהם בשר יבואו ויתפללו כי הס נשמעים לפני אבל גסי הרוח לא יבואו: **בשר כתיב ביה ונרפא.** ובשר כי יהיה בו בעורו אאין נרפא. אדם כי יהיה בעור בשרו(ע) נגע נראת כי תהיה באדם(פ) לא כתיב אחד מייניהו ונרפא לפי דרכך אתה למד שאין הוא שהוא רך ועניו כשר קרוב להתרפאות מיקורין הנאין עליו אבל מי שהוא קשה כאדמה אין רפואה למכותיו(ו): **אדם.** למד שאין נקרא שמו אדם שהוא אפר דם מרה. כלומר כולו הבל לכך אל יתגאה. מרה היא ליחלוחית מרה היוצאת מן המרירה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי האדמים ושינוי העתים ולפי המאכל שאוכל ועל ידיה באין חליים וגעשים ומכאובות יש שקורין בדברי הרופאים מרירה שהורה ויש שקורין מרירה אדומה: **שאול.** מקום שאול ניתו: **נפחת.** מתמעט מאשיותו ונעשה פחות ונחשים: ולשאת

חפילו עושה לדקה בסתר. שנותן מידו לידו של העני והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא ינקה: **דכתיב כיס מתן בסתר יכו'.** לאו דשייך האי קרא בקרא לעיל אלא דנותנת היא שעיים שמכפה אף ומיתה אינו מכפר על גסות הרוח: **תוהרה.** שלא יהא גס רוח: **ורם לבבך ושכחת.** חלמת מגודה לב בא לידי שכחה שהוכה את בוראו ובשכחה הוא מוזהר השמר לך פן תשכח: **מתמעט.** מאשיותו: **כיון שרומו מתמעט: ישנו בעולם.** מתקיים: **והומכו.** ואם חזר ונעשה עניו שממיך את עלמו: **ככל.** כאותן שנאמר בהן כל: **יקפלון.** מן העולם ימותו מות ישרים. **מבראם כתיב** (ו) **וה' ברך את מבראם בכל** (ו) **ואוכל מכל יעקב יצחק כתיב** (ו) **כי חנני אלהים וכי יש לי כל כתיב** (ו) **כי חנני אלהים וכי יש לי** (ו) **כל וכל מכל** (ו) **כמה דברים מפרש בהדיא בברחמים** (ו) **ובכל מכל** (ו) **(דכתיב בכל מכל כמה דברים מפרש בהדיא ברחמים** (ו) **כל וכל מכל** (ו) **[ברחמים מגולה כנ).** [ז] ל"ל השפל. רש"ל). [ח] [ויקרא יט], ב) [ויקרא יג], פנ:], ע) [ויקרא יג], ב) [שם], ג) [ועיין תוספות ב"מ ע: ד"ה תניא], ד) [וכ"כ הערוך ערך רפא ג)].

הגהות הב"ח

(ג) גמ' דכתיב בה מתן בסתר: (ב) שם אלא רבינעא אחת. תוי"מ וכ"ג ס"ל דה: (ג) רש"י ד"ה דכתיב כל רגוש: (ד) ד"ה גבוהה וכו' שבולת ימלו כשבולת עלמה: (ה) ד"ה אתי דכא משמוקם וכו' עוכלא. ג"כ ול"ע בב"ב דף ל: ממפרש שם מהו עוכלא: (ו) ד"ה בשר וכו' רפואה למכותיו דרוש קימעא עוכרתו שם"ר: (ו) תוס' ד"ה כל וכו' ומלוי ברבית מציעו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אדם שאין בו וכו' עד סוף. כי לוג הוא כ' ליטרין וליטרא הוא מאה זוז ביהודה כלשון בירושלמי הוגה בכ"ח פ"י דמרומות פ"א נמצא לוג הוא שני מאות זוז שהם מאה סלעים בגליל וריביעית הלוג הוא כ"ה סלעים. (כנרת שלוש על התורה פ' כי תצא):

תוספות שאנץ

אפי' עשה צדקה בסתר שנאמר מתן בסתר יכפה אף ג) לא ינקה. והכי אמרינן במדרש משלי (פ' י"א) כשאדם בא על אשת איש ונודמן לו עני אחד ונתן לו פרוטה לצדקה ואומר לא היה הקב"ה מזמין לי אותו עני לעשות צדקה אלא א"כ מחל לי אותו עון על זה נאמר יד ליד לא ינקה: בכל מכל כל אברהם כתיב ביה וה' ברך את אברהם בכל. יצחק כתיב ואוכל מכל. יעקב כתיב וכי יש לי כל וי"א וכל אשר תתן לי: וגבוה ממרחק יידע [בישא דקרא] כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע. פי' הגבוה ממרחק מקודם שתבוא עליו פורענות ימים רבים יידע שכינה מתאוננת עליו כמו וידע אלמנותיו וכן ויורד בהם אנשי סכות: השם אורחותיו. הפסד מצוה כנגד שכרה:

ג) נראה דל"ל יכפה אף אשר ניתן מיד ליד אף הוא לא ינקה.

תורה אור השלם

1. מִתֶּן בַּסֵּתֶר יְכַפֶּה אָף
וְשֹׁחַד בַּחֵק חֲמָה עַזָּה:
משלי כא יד
2. שִׁמְעוּ וְהַאֲזִינוּ אַל
תִּגְבְּהוּ כִּי יְיָ דִּבֶּר:
ירמיהו יג טו
3. וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ
אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים: דברים ח יד
4. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח
אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְבִלְתִּי
שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם: דברים ח יא
5. רוֹמּוּ מְעַט וְאֵינֶנּוּ
וְהֻמְכּוּ כְּכֹל יִקָּפְצוּן
וּכְרֹאשׁ שִׁבֹּלֶת יְמֹלוּ:
איוב כד כד
6. וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת
אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א
7. וַיַּחֲרֹד יִצְחָק חֲרָדָה
גְּדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי
אֵפוֹא הוּא הַצָּד צַיִד
וַיָּבֵא לִי וָאֹכַל מִכֹּל
בְּטֶרֶם תָּבוֹא וָאֲבָרְכֵהוּ
גַּם בָּרוּךְ יִהְיֶה:
בראשית כז לג
8. קַח נָא אֶת בִּרְכָתִי
אֲשֶׁר הֻבָאת לָךְ כִּי חַנַּנִי
אֱלֹהִים וְכִי יֶשׁ לִי כֹּל
וַיִּפְצַר בּוֹ וַיִּקָּח:
בראשית לג יא
9. כִּי כֹה אָמַר רָם וְנִשָּׂא
שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ
מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּון וְאֶת
דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת
רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב
נִדְכָּאִים: ישעיהו נז טו
10. הִנֵּה הָאָדוֹן יְיָ
צְבָאוֹת מְסָעֵף פְּאֵרָה
בְּמַעֲרָצָה וְרָמֵי הַקּוֹמָה
גְּדוּעִים וְהַגְּבֹהִים
יִשָּׁפֵלוּ: ישעיהו י לג
11. כִּי אִם כֹּה
תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזִּבְחֹתֵיהֶם
תִּתֹּצוּ וּמַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּ
וְאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן
וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן
בָּאֵשׁ: דברים ז ה
12. יְחִדּוּ מֻתֵּיךְ נְבָלָתִי
יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי
עָפָר כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ
וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל:
ישעיהו כו יט
13. כִּי רָם יְיָ וְשָׁפַל יִרְאֶה
וְגָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יְיֻדָּע:
תהלים קלח ו
14. מְלָשְׁנִי בְסֵתֶר רֵעֵהוּ
אוֹתוֹ אַצְמִית גְּבַהּ עֵינַיִם
וּרְחַב לֵבָב אֹתוֹ לֹא
אוּכָל: תהלים קא ה
15. וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרָשׁ
כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל
וְיִגְרְשׁוּ מֵימָיו רֶפֶשׁ
וְטִיט: ישעיהו נז כ
16. תּוֹעֲבַת יְיָ כָּל גְּבַהּ
לֵב יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה:
משלי טז ה
17. וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר
יְיָ: ישעיהו סו כג
18. וּבְשָׂר כִּי יִהְיֶה בּוֹ
בְּעֹרוֹ שְׁחִין וְנִרְפָּא:
ויקרא יג יח

עין משפט נר מצוה

בא א ב מיי' פ"ג מהל' דעות הלכה ג: